

Jaarverslag 2019

Bijzondere leerstoel
'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid,
met bijzondere aandacht voor de psychiatrie'

ingesteld door het

KSGV – kenniscentrum voor
levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid

bij de

leerstoelgroep Humanistisch geestelijke verzorging studies voor een plurale samenleving
van de Universiteit voor Humanistiek

VOORAF

Het KSGV– *kenniscentrum voor levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid* is een studievereniging die zich richt op de relatie tussen levensbeschouwing en geestelijke gezondheid. Een belangrijk streven van het KSGV is het bevorderen van een geestelijk gezonde omgang met levensbeschouwing en zingeving. Het KSGV wil deze doelstelling realiseren door studiebijeenkomsten, publicaties, onderzoek, deskundigheidsbevordering, en door het instellen en instandhouden van bijzondere leerstoelen. Het KSGV onderneemt zijn activiteiten vanuit een christelijke inspiratie. De bijzondere leerstoel ‘Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de psychiatrie’ is sinds 1 oktober 2012 in een omvang van 0.2 fte bezet door dr. Arjan W. Braam. De bijzondere leerstoel is ondergebracht bij de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht (UvH) bij de leerstoelgroep Globaliserings- en Dialoogstudies. De leerstoel is per 1 oktober 2017 met vijf jaar verlengd.

Arjan Braam werkt als psychiater in de crisisdienst van Utrecht, als consulent psychiatrie in het Diaconessenhuis Utrecht en als A-opleider psychiatrie bij Altrecht geestelijke gezondheidszorg. De leerstoel voorziet in een wekelijkse inzet van een werkdag per week.

Het curatorium van de leerstoel bestaat uit de leden: mw. prof. dr. G.C. Jacobs (UvH), prof. dr. C.J.W. Leget (UvH) en prof. dr. M.H.F. van Uden (KSGV).

A. ONDERZOEKSACTIVITEITEN

In het kader van de leerstoel is in 2019 aan diverse onderzoeksprojecten gewerkt:

- Voltooiing van een systematische literatuur review over religie, spiritualiteit en het beloop van depressie en depressieve verschijnselen over de tijd (zie publicatielijst)
- kwantitatief empirisch onderzoek over gerotranscendentie (wijsheid en integriteit bij ouderen) in het kader van de Longitudinal Aging Study Amsterdam (LASA, met mw. dr.

- W. Seekles - thans wordt een nieuwe indiening voorbereid – door ziekte uitgesteld)
- kwantitatief empirisch onderzoek over religieuze wanen bij ouderen (hoofdonderzoeker: mw. A. Noort, psychiater) – nieuw artikel in concept-fase.
 - De conceptuele veldverkenning ‘Naar een multidisciplinaire richtlijn religie / spiritualiteit en geestelijke gezondheidszorg’ wordt voortgezet met werkgroepdiscussies en specificatie van het concept ‘zingeving’ voor de praktijk van psychische hulpverlening (zie publicatielijst).
 - adviseur en co-auteur bij kwantitatief empirisch onderzoek bij Eleos, gereformeerde GGZ, met als onderzoeksonderwerp ‘Religie en suïcidaliteit’ (dhr. drs. B. van den Brink, psychiater, en dhr. M. Jongkind, MSc, klinisch psycholoog en mw. prof. dr. J. Schaap – Jonker, rector Kennisinstituut Christelijke GGZ).
 - adviseur en co-auteur in het samenwerkingsproject o.l.v. prof. dr. L. ten Kate (UvH) over het onderwerp ‘Percepties onder professionals en onder religieuze leiders over de zorg aan West-Afrikaanse slachtoffers van mensenhandel’ (ingediend door A. Braam)
 - verkenning van een studie in samenwerking met LASA (dr. T.J. Holwerda, psychiater en prof. M.A. Huisman, chair LASA)) en de Universiteit Leuven (mw. prof. dr. J. de Zutter): ‘Signs of meaning’, over depressie, zingeving en spiritualiteit bij ouderen in Nederland en Vlaanderen (beoogde doelgroep: thuiszorg-gebruikers); subsidie-aanvraag is nagenoeg gereed.

Naast onderzoek in het kader van de leeropdracht werden de volgende onderzoeksactiviteiten ontplooid:

- praktijk-evaluerend onderzoek bij de crisisdienst Utrecht;
- begeleiding van wetenschappelijk onderzoek van arts-assistenten en andere medewerkers van Altrecht GGZ.

B. PROMOTIEBEGELEIDING

In de verslagperiode werden de volgende promotieonderzoeken begeleid:

- mw. drs. A. Noort (zie onder A): ‘Religieuze wanen bij ouderen’; met als promotores prof. dr. A.T.F. Beekman (VUmc) en prof. dr. A.W. Braam (UvH);
- mw. ds. E. Ouwehand (zie onder A): ‘Religie en spiritualiteit en de bipolaire stoornis’, met als promotores prof. dr. T.H. Zock (RUG) en prof. dr. A.W. Braam (UvH);
- mw. drs. A. Steen, psychiater: ‘Zingeving bij persoonlijkheidsstoornissen – zin zoeken, fragmenten of narratief’ (Graduate School van de UvH, aanvang 1 januari 2014).
- mw. drs. J. van Nieuw Amerongen Meeuse, arts: ‘Geloof in behandeling: de plaats van religieuze en spirituele oriëntatie binnen psychiatrische behandeling’ (Graduate School van de UvH, aanvang 1 oktober 2015);
- dhr. drs. ds. J.C. (Arjan) Oosterwijk: ‘Prayer in later life: coping, compensation or attachment’; met als promotores prof. dr. M.A. Huisman (VUmc, LASA) en prof. dr. A.W. Braam.
- dhr. drs. Dhr. B. van de Brink (Eleos, VUMC): ‘Experience sampling of depression, religion and suicidality’, met als beoogde promotores mw. prof. dr. H. Schaap - Jonker (VU) - start 2019.

Voorts is meegewerkt aan de leescommissie en/of oppositie van de proefschriften:

- Dhr. dr. P.J. Verhagen, Tilburg University, 17-04-2019. Psychiatry and Religion; Controversies and Consensus: A Matter of Attitude (Promotor: prof. dr. M.H.F. van Uden)
- Mw. dr. E. Thauvoye, KU Leuven, faculteit psychologie en pedagogische wetenschappen, 05-07-2019: Aspects of Religious and Spiritual Meaning Systems in Late Life Psychological Functioning (Promotor: prof. dr. J. Dezutter)

C. ONDERWIJSACTIVITEITEN

Sedert de aanvang van de leeropdracht werden de volgende onderwijsactiviteiten verzorgd:

- gastdocent over het onderwerp ‘Psychopathology’ binnen het bachelor curriculum van de UvH (twee ochtenden per studiejaar; internationaal);

- gastdocent ‘Moreel beraad – ggz cultuur en dilemma’s’, master curriculum UvH (twee ochtenden per studiejaar);
- deelname aan de expertgroep ‘Filosofie, ethiek en levensbeschouwing’ Onderwijsbureau Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP) ter voorbereiding van de module Aandachtsgebied Volwassenenpsychiatrie;
- deelname aan de expertgroep ‘Sociale & Spoedeisende Psychiatrie’ Onderwijsbureau NVvP; onderwijs ten behoeve van de opleiding psychiatrie binnen Altrecht en binnen het opleidingsconsortium psychiatrie Midden-Nederland.
- Gastcollege Vrije Universiteit ‘Diversity in clinical practice’ BSc Psychology, 26-11-2019, Amsterdam: *Religion in clinical practice*

Voorts:

- begeleiding van Master-thesis studenten over onderwerpen zoals levensbeschouwing en psychiatrisch herstel (als eerste begeleider)
 - Jeroen de Vos (gestart januari 2018, afgestudeerd 26-04-2019). “Beroepstroosters - Een empirisch onderzoek naar de aard en het effect van de verbale responsen van humanistisch raadsliden”
 - Sylvie de Kubber (gestart januari 2018, afgestudeerd 21-06-2019). “Zingeving als oriëntatieproces - Een empirisch onderzoek naar verschuivingen in oriëntatie op het ‘goede’ door behandeling van personen met een persoonlijkheidsstoornis”
 - Kiki Biel (gestart november 2016, afgestudeerd 04-10-2019). “Vormen voor verscheurdheid; existentiële thema’s en rituelen bij abortus”
 - Jeanine Schoone (gestart april 2017, afgestudeerd 06-12-2019). “Sexistentie; een existentieel perspectief op seksuele vorming”
- Afstudeerbegeleiding als meelezer:
 - Emy Spekschoor (afgestudeerd 14-02-2020). “To suffer and celebrate emerging adulthood; An explorative research on the ritualization of the transition into adulthood among emerging adults with existential anxiety”

D. PUBLICATIES (2019)

- Braam, A.W., & Koenig, H.G. (2019). Religion, spirituality and depression in prospective studies: a systematic review. *Journal of Affective Disorders* 257, 428-438. Doi: 10.1016/j.jad.2019.06063. Online access.
- Braam, A.W., Hoenders, H.J.R. & Steen, A. (2019). Zingeving als term in psychische hulpverlening: benaderingen vanuit de humanistiek. *Psyche en Geloof*, 30 (4), 267-276.
- Nieuw Amerongen – Meeuse, J.C. van, Schaap – Jonker, H., Hennipman – Herweijer, C., Anbeek, C., Braam, A.W. (2019). Patients' needs of religion/spirituality integration in two mental health clinics in the Netherlands. *Issues in Mental Health Nursing* 40(1):41-49. Doi: 10.1080/01612840.2018.1475522
- Ouwehand, E., Braam, A.W., Renes, J.W., Muthert, J.K., Stolp, H.A., Garritsen H.H., & Zock T.H. (2019). Prevalence of religious and spiritual experiences and the perceived lasting influence thereof in patients with bipolar disorder in a Dutch specialist out-patient center. *Journal of Nervous and Mental Disease* 207 (4), 291-299. Doi: 10.1097/NMD.0000000000000965
- Steen, A., Berghuis, H., & Braam, A.W. (2019). Lack of meaning, purpose and direction in life in personality disorder: A comparative quantitative approach using Livesley's General Assessment of Personality Disorder. *Personality and Mental Health* 13 (3), 144-154. Doi: 10.1002/pmh.1446
- Ouwehand, E., Zock, T.H., Muthert, J.K., Boeije, H.R., & Braam, A.W. (2019). "The Awful Rowing toward God": Interpretation of religious experiences by individuals with bipolar disorder. *Pastoral Psychology* 68(4), 437-462. Doi: 10.1007/s11089-019-00875-4

- Postma, A., Bekmann, S., Havenaar, J.M., & Braam, A.W. (2019). Trashing Property: Characteristics of psychiatric patients who engage in domestic property damaging. *Community Mental Health Journal* 55, 1194–1201. doi: 10.1007/s10597-019-00429-1
- Schaik, E. van, Braam, A., Anbeek, C. (2019). De zorgboerderij als zingevende gemeenschap. Een case-study aan de hand van de zingevingsaspecten van Christa Anbeek. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* 22 (93), 32-42.
- Visscher, A.J.E., Tonkens, W., & Braam A.W. (2019). Reflecties op ‘instellingsfeiten’: hoe denken rechters over strafbare feiten gepleegd in de GGZ? *Tijdschrift voor Psychiatrie* 61 (8), 536 - 543.
<https://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/assets/articles/61-2019-8-artikel-visscher.pdf>
- Lely, A.A., de, Schaap – Jonker, H., & Braam, A.W. (2019). Bevindelijk gereformeerd: risicofactor voor suïcide? Een retrospectief cohortonderzoek naar de incidentie van suïcides in een christelijke ggz-instelling. *Tijdschrift voor Psychiatrie* 61 (12), 837-844.
<http://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/assets/articles/61-2019-12-artikel-delely.pdf>

E. VOORDRACHTEN, LEZINGEN, CONGRESDEELNAME, ADVISERING, E.D.

- The Religious Experience Research Centre Conference 01t/m03-07-2019, Lampeter, Wales, UK: *Religiousness as a possible correlate of religious delusions: a study among older patients with affective and non-affective psychosis* (i.s.m. mw. Drs. A. Noort)
- Sympopna, *Existentie en zingeving in de GGZ (2)* - Over menselijk lijden, (on)macht en professionaliteit, 05-06-2019, Utrecht: Inleiding en dagvoorzitter
- VGVZ-jaarsymposium ‘Onderwijs en opleiden), 24-06-2019, Ede: ‘*Onderwijs aan psychiaters: arts-en-auto of arts-en-zingeving?*’ (workshop 2x)

- KSGV Afscheidssymposium prof. Pieper en Prof. Van Uden, 27-09-2019, Tilburg: *'I am the Walrus'; religie, spiritualiteit en preventie van psychische stoornissen*

Advisering / commissies:

- Lid van de Scientific Board European European Conference on Religion, Spirituality and Health, Coventry, mei 2016; idem voor de geplande conferentie in Lissabon, 2020.
- Reviewer voor diverse internationale psychiatrische en gerontologische tijdschriften en lid van de redactieraad van "European Journal of Ageing", "Psyche en Geloof" en "Religions"
- Lid van de Commissie Wetenschappelijk Onderzoek van Altrecht ('Altrecht Science')
- Bestuurslid Stichting Psychiatrie en Religie (vanaf januari 2014)
- Committee Member WPA Section 'Religion, Spirituality and Psychiatry' (vanaf september 2014, herkozen in 2017)
- Vice-voorzitter KSGV
- Lid en (mede-) oprichter van de Federatie Zingeving en Geestelijke Gezondheid (FZGG); coördinator ten behoeve van verkenning van een richtlijn / generieke module over "Zingeving, spiritualiteit en psychische hulpverlening".
- Consulting Editor van de "International Series in Mental Health and Religion" (KSGV).
- Lid Visitatiecommissie Psychiatrie (visiteur) Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie

F. MEDIA

In 2012 en 2013 vonden meerdere contacten plaats met journalisten, o.a. leidend tot interviews in Trouw, in 'De Psychiater' en in 'Alter' een tijdschrift dat binnen Altrecht wordt verspreid. Ook was er een tv-uitzending in 'Schepper & co':

https://www.uitzendinggemist.net/aflevering/244489/Schepper_Co.html

In 2015 verscheen een interview in 'Deviant'. In 2018 vond één interview plaats.

- - -